

БОГОСЛОВСЬКА ФІЛОСОФІЯ Г.С.СКОВОРОДИ

*Паращевіна О.С., Дніпропетровський національний університет
залізничного транспорту імені академіка В. Лазаряна*

Творча спадщина одного з найвизначніших українських філософів Григорія Савича Сковороди становить близько 50 віршів-пісень, 30 байок, та більше 17 філософських трактатів, в яких розкриваються основні філософські погляди та уподобання великого мислителя.

Аналіз і огляд праць Г.Сковороди надзвичайно актуальні сьогодні та могли б стати самостійним науковим дослідженням, бо й досі відсутня єдність стосовно оцінки творчості філософа. За словами Д.Чижевського: «Що ж торкається науки Сковороди, то тут немає між дослідниками ніякої єдності. Та, власне, до систематичної аналізи «науки Сковороди» мало хто з дослідників і доходив».

Хоча значна кількість праць з аналізу творів філософа відома сьогодні широкому загалу дослідників. Так, харківським вченим Л. Ушкаловим у 2002 році видано бібліографічний довідник, який нараховує близько 2203 сквородинознавчих творів.

Філософська система Сковороди укладається в один рядок. Основа цієї системи полягає в існуванні "двох натур" і "трьох світів". Він вважав, що світ складається з трьох світів: макрокосма (Всесвіт), мікрокосма (Людина) і символічного світу (Біблія), та двох натур: видимої (матеріальної) і невидимої (духовної).

Існування "двох натур" зображено в трактаті "Про Бога". "Весь світ складається з двох натур одна – видима, друга – невидима. Видима натура зветься твар, а невидима – Бог. ... у стародавніх [людей] Бог звався розум всесвітній. Йому в них були різні імена натура, буття речей, вічність, час, доля, необхідність, фортуна та н. А в християн найвідоміше йому імена так дух, Господь, цар, отець, розум, істина. ... Що ж до видимої природи, то й також не одне ім'я, наприклад речовина чи матерія, земля, плоть, тінь та ін. "

Питання про Бога, який складає першооснову усього суцього – "вищу всіх причин причину", внутрішню причину розвитку всього світу, одним з основних питань в філософській системі Сковороди. Своїм уявленням про Бога він поставив себе в опозицію по відношенню до церкви, що дотримується біблійної легенди про створення світу Богом протягом шести днів. На відміну від церковного, його Бог – вічний початок – невловимий, невидимий, оскільки він, "будучи присутнім у всім, не є частиною, ні цілим, не має міри, часової просторової характеристики". Тобто, у Г. Сковороди Бог ототожнюється з природою, що визначає належності його теорії до пантеїзму.

У Г. С. Сковороди Бог і матерія співіснують поряд, хоч невидима натура завжди первинна – тобто мета розвитку матерії задана Богом. Розвиток світу розуміється Сковородою як здійснення мети. Розвитком управляють внутрішні закони, як визначають можливість кордонів саморозвитку. Ці кордони саморозвитку задані Богом і від людей не залежать. Творчість же можлива тільки в рамках відведених Богом – природними законами – кордонів.

Що до трьох світів. Першим, головним світом у Сковороди весь Всесвіт – макрокосм. Макрокосм включає в себе все народжене в цьому великому світі, складеному з паралельних незліченних світів. У цьому світі нема ні початку, ні кінця – він вічний безмежний. Метою пізнання цього світу є не опис окремих предметів, а розкриття х невидимої природи – збагнення х внутрішнього значення, бо через внутрішню суть окремих речей можна досягнути "які пружини розвитку

всього Всесвіту". При цьому Сковорода вважає, що внутрішня невидима суть речей завжди пов'язана з видимою через зовнішню форму, яка визначається мірою, ритмом, симетрію, пропорцію. Другим з "трьох світів" малий світ – мікрокосм – світ людини. В одному із трактатів ("Симфонія, названа книга АСХАНЬ, про пізнання самого себе") Сковорода ставить питання "А що ж таке людина? Що б воно не було чи діло, чи дія, чи слово – все те марнота, якщо воно не отримало свого здійснення в самій людині. ...вся оця різновида плоть, уся незмірна незліченність видимість сходиться в людині пожирається в людині".

Отже, згідно з представленнями Сковороди, все, що здійснюється в світі – макрокосм, знаходить своє завершення в людині – мікрокосм. З позицій вчення Сковороди можливості пізнання світу людиною нічим не обмежені. Прагнення людини до пізнання ототожнюється з прагненням людини до Бога без посередників, бо Богом є сама природа, а людина – витвір, пізнаючи Бога – пізнає самого себе.

Третім – з існуючих "трьох світів" – символічний світ, що ототожнюється Сковородою з Біблією, якій він також приписує існування двох натур – зовнішньої і внутрішньої. Сковорода вважає, що представлені в Біблії легенди – це фантазія, обман, фальсифікація, небилиці, брехня, з одного боку, але в них закладене таємниче значення, корисне повчальне знання – з іншого. Він вважав, що творцем світу є Бог, про що засвідчує Біблія.

Григорій Сковорода вважав, що Біблія – це світ символів, що відкривається тільки обраним. Біблія має приховане значення, яке буде зрозумілим тим, хто сам себе пізнав. Сковорода вважав, що Біблію зрозуміти важко, і тому треба знайти собі духовного наставника, який би допоміг розібратися в ній, а читати її треба в міру, добре роздумуючи над кожним словом. Так робив і великий філософ: за його словами він «жував», щоб добре розжувати біблійні істини, знайти ту найвищу істину, що ховається за буденними, земними словами, а в усіх його творах багато цитат з Біблії.

Говорячи про відносини людини і Бога, Г. С. Сковорода дотримувався християнської ідеї сходження людини до Бога і Бога до людини в разі, коли людина стане врівень з Богом. Нам відомий подібний випадок із життя самого Г. С. Сковороди, що стався з ним в Києві, коли внутрішній голос наказав йому терміново залишити місто і повернутися на Харківщину, про який філософ розповідав М.І.Ковалинському.

Г. Сковорода вважав, що справжнє щастя людина може знайти лише в поєднанні з Богом, а поєднання можливе при пізнанні самого себе через символічний світ Біблії.